

СТАНОВИЩЕ

от

проф.д-р Пламен Веселинов Киров

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен

ДОКТОР

Област на висше образование: Социални, стопански и правни науки (3.)

Професионално направление: Право (3.6)

Научна специалност: Конституционно право

Автор на дисертационния труд:

ЦВЕТОМИР СТОЯНЧЕВ ТОДОРОВ,

докторант на самостоятелна подготовка към катедра
„Конституционноправни науки” на Юридическия факултет на Софийския
университет „Св.Климент Охридски”

Тема на дисертационния труд:

**КОНСТИТУЦИОННОПРАВНИ ПРОБЛЕМИ НА
ЕВТАНАЗИЯТА**

Научен консултант:
проф.д-р Пламен Киров

Със Заповед на Ректора на Софийския университет "Св.Климент Охридски" № РД 38-394 от 22.06.2017 г. съм определен за член на научно жури във връзка със защитата на Цветомир Стоянчев Тодоров, докторант на самостоятелна подготовка по професионално направление Право (3.6), научна специалност Конституционно право за присъждане на образователната и научна степен „доктор“, като на първото заседание на Научното жури ми е възложено да изготвя становище по дисертационния труд.

Цветомир Стоянчев Тодоров е зачислен за докторант на самостоятелна подготовка по Конституционно право към катедра „Конституционноправни науки“ на Юридическия факултет на СУ "Св.Климент Охридски" през 2017 г. След представяне на дисертационния труд, който е обсъден на заседание на катедрата и е преминал успешно вътрешна защита, Цветомир Тодоров е отчислен с право на защита със Заповед на Ректора на СУ "Св.Климент Охридски" № РД 20-881 от 22.06.2017 г., считано от 05.06.2017 г.

В изпълнение на заповедта на Ректора на Университета и решението на Научното жури като се ръководя от изискванията на Закона за развитието на академичния състав на Република България и Правилника за прилагането му, предлагам на вниманието на уважаемите членове на Научното жури следните свои констатации и изводи, както и мотивираното от тях заключение.

Предоставеният от Цветомир Стоянчев Тодоров комплект от материали включва следните документи: автобиография; заповед за зачисляване на докторанта; удостоверение за успешно положени докторантски минимума; дисертационен труд, автореферат; заповед за отчисляване с право на защита; списък и копия на научните публикации на

Цветомир Стоянчев Тодоров, свързани с темата на дисертационния труд и декларация за оригиналност на труда.

Докторантът е приложил пет научни статии, свързани с темата на дисертационния труд.

Считам, че са спазени всички изисквания относно хода на процедурата и оформянето на дисертационния труд.

Темата „Конституционноправни проблеми на евтаназията” в нейните теоретични, материалноправни и процесуалноправни аспекти като предмет, подход и метод на изследване би била изпитание за всеки учен. Тя има своя теоретичен, правно-нормативен и практико-приложен аспект. Оформянето и развитието на идеята за конституционното допускане и закрепване на евтаназията набира скорост през последните двадесет години в България, като нейното въздействие се мултиплицира по отношение широк кръг правни отрасли. В редица държави дебатите по въпросите за евтаназията предизвикват сериозни социални, религиозни, дори политически кризи и водят до промени с конституционно значение. Всъщност проблемът за личностния избор между живота и смъртта стои пред човечеството от най-дълбока древност. Евтаназията като теоретична концепция и нормативна уредба е силно повлияна от конкретните форми, в които се реализира политическата и конституционната еволюция и концепцията за човешките права в отделните демократични държави. Актуалността на изследването се определя от тенденцията, която постепенно се оформя в съвременния конституционализъм, действащата конституция да отрази обществения дебат и като пряко приложимо право да постави юридически фундамент, върху който да се изгради цялостна национална правна уредба, която да възприеме или недопусне евтаназията. Изведен самостоятелно като тема и разгледан чрез приложения от докторанта подход, въпросът за евтаназията в класическите демокрации и Република България е разработен във формата на цялостно теоретично

изследване. Досега тази тема е била разглеждана в различни аспекти от някои български автори, но в настоящия дисертационен труд тя е разработена като цялостно самостоятелно изследване.

Цветомир Тодоров демонстрира изключително високо ниво на познаване на проблематиката. Използваният в изследването фактически, нормативен и теоретичен материал е широк, а научната литература – впечатляваща. Докторантът демонстрира забележителна осведоменост в областта на конституционната история и теория, материята за правата на човека и наказателноправната теория, както и способност творчески да оценява огромната литература, натрупана в изследванията през последните десетилетия в страните с демократични конституционни традиции. Широките познания на автора на дисертацията в областта на конституционното и сравнителното конституционно право, конституционната теория на правата на човека и гражданина и историята на политическите и правни учения, дават възможност да се направи задълбочено юридическо изследване на множеството аспекти, които темата на дисертацията предполага.

Методологичният инструментариум на изследването е богат – като се започне с правнодогматичния, историкоправния и сравнителния метод и се премине към системния и функционалния метод. Това дава възможност да се навлезе в дълбочина на темата и в същото време да се обхване цялата богата проблематика свързана с философските аспекти и техните правни проекции. Обобщена и синтезирано представена е ролята на конституционния законодател при създаването на нормативната основа, върху която институтът се развива в отделните правни системи. Направен е задълбочен анализ на най-важните решения от практиката на Европейския съд по правата на човека във връзка с изследвана проблематика.

В структурно отношение трудът е добре построен, което по начало изключва повторения и празноти в изложението. Дисертацията е в обем от 243 страници и се състои от въведение, пет глави, заключение и библиография. Библиографията съдържа 214 заглавия на български и английски език. Бележките под линия са общо 511 на брой.

В дисертационния труд убедително е представен философския и теоретичния аспект на идеята за нормативно допускане и закрепване на евтаназията. Умело е анализирана Глава втора „Основни права и задължения на гражданите” от Конституцията на Република България, като са представени и изследвани самостоятелно принципите, на които се основава нормативната уредба на личните права в контекста на допустимост на евтаназията в българския конституционен модел. Дисертационният труд може да бъде определен като самостоятелно, цялостно и модерно изследване в Република България, концентрирано върху правните аспекти на евтаназията и нейната допустимост в модерната държава. Правото на живот и неговото конституционно закрепване и защита е важен и класически въпрос в конституционноправната наука. Основно в предмета на изследване на дисертацията е съчетаването на правото на живот и възможността за прекратяването на човешкия живот по искане и в интерес на личността. Научният труд включва интересен и задълбочен сравнително-правен преглед на конституционните модели с оглед обосноваването на евтаназията като право на достойна смърт, производно на правото на живот. В същото време авторът на дисертацията анализира и изяснява особеностите на действащия в момента български модел на забрана на евтаназията, като разглежда задълбочено и характеристиките на значимите сравнителноправни модели на нейното допускане. В представеното изследване е обосновано и поддържано важното разбиране, че полемиката около евтаназията, в която и да е правна система, зависи от националния контекст на възприетия конституционен

модел. Коректно са представени и анализирани аргументите „за“ и „против“ допускането на евтаназията в техния философски, религиозен, етичен, медицински и най-вече юридически аспект.

В дисертационния труд идеята за евтаназията е представена в исторически план както в световната, така и в българската култура при това с обхвaten интердисциплинарен анализ на аргументите „за“ и „против“ допускането ѝ. Доколкото самото понятие е родово и никъде не се възприема с едно и също съдържание, е от важно значение извеждането на дефиниция, която в изследването се основава на пет белега – цел, начин, субект, обект и воля. Докторантът анализира концепциите, развили се в еволюцията на правната теория във връзка с евтаназията, като проследява историята на зараждането на позитивноправното закрепване на евтаназията и нейното разграничаване от други правни явления. Цветомир Тодоров разглежда разделението между доброволна, квазидоброволна и недоброволна, което представлява сериозен опит да се въведе детайлна класификация, която е от значение при евентуална позитивноправна уредба на института. Това разграничение е осъществено както теоретично, така и чисто правно-нормативно. Основополагащо за труда е разбирането, че конституционноправният анализ на евтаназията не може да бъде направен извън контекста на баланса между интересите на индивида от една страна, и интересите на обществото и държавата от друга. Задълбочено е аргументирано разбирането за появата на нова генерация права на човека, наречени условно от автора „индивидуалистични права“, в които се включват освен правото на достойна смърт, правото на еднополови бракове, правото на промяна на пола и други. Допустимостта на пасивната евтаназия при корективното тълкуване на общата забрана за евтаназията по българското право се разглежда като право на достойна смърт чрез упражняване на самото право на живот и разпореждането с него в личен интерес.

Глава първа предлага задълбочен научен анализ на историческите предпоставки и теоретичните концепции, които са послужили, като основа за създаване на идеята за евтаназията. Разгледани са понятието за и същността на евтаназията като своеобразна „лека“ или „добра“ смърт, единствената обоснована цел на която е прекратяване на страдания, които са от естество да поставят под съмнение съдържанието на правото на живот. В тази връзка са изведени и разгледани шестнадесет различни съдържания на термина с оглед на това да се постави ясна разграничителна линия между отнемането на чужд живот и бързата и безболезнена смърт, която се възприема в интерес на самия индивид и единствено по негово желание. Предложена и обоснована е дефиниция на евтаназията, основаваща се на пет основни елемента, а също така разграничаване ѝ чрез въвеждане на класификационни белези.

Научното изследване в глава втора е насочено към аргументите „за“ и „против“ допускането на евтаназията в контекста на търсене на справедлив баланс между интересите на отделната личност и тези на обществото и държавата. Докато тъй наречените „първични“ обществени интереси (общ интерес за защита на човешкия живот; интерес от превенция на самоубийствата; интерес от осигуряване на защита на близките на пожелалия евтаназия; интерес от авторитета и интегритета на медицинската професия; интерес от недопускане на палиативни и недобри медицински грижи и т.н.) са насочени против евтаназията, то тези фундаментални интереси не могат да оправдаят неограничена намеса в правата и интересите на личността, без да се търси и постига справедлив баланс. В този смисъл авторът на дисертационния труд обосновава тезата, че интересите на държавата и обществото могат да бъдат защитени и при една пропорционална намеса в правата на личността, при която се премахва абсолютната забрана за извършването на евтаназия.

Глава трета е посветена на сравнителен конституционен анализ на основата на географски признак като са представени водещите правни системи в света. Държавите са групирани в две основни категории – такива, допускащи и уреждащи по определен начин евтаназията или подпомагането на самоубийството(либерален конституционен модел) и такива, придържащи се към традиционните ценности и съответно забраняващи евтаназията и подпомагане на самоубийството(консервативен конституционен модел). Централно място е отделено на правната уредба на евтаназията в Европа, като са систематизирани характерните особености по държави и правни системи. Направен е изводът, че при държавите с консервативен модел се наблюдава относително разнообразие, въпреки общите исторически, културни и конституционноправни особености, като развитието е в посока към легализирането на пасивната евтаназия при запазване забраната за активна евтаназия и подпомагане на самоубийство. Значителна част от изследването в тази глава е посветено на съдебната практика и нейната еволюция в отделните държави.

В глава четвърта е изследвана конституционносъобразността на правната уредба на евтаназията в България. Представена е генералната забрана за извършване на евтаназия в България по силата на чл. 97 от Закона за здравето на територията на Република България в контекста на нейната изричност и категоричност, но без уточнението за какъв вид евтаназия се отнася. Според автора буквалното тълкуване на законовия текст забранява всякаква евтаназия, както активна, така и пасивна. Анализирани са и разпоредбите на Наказателния кодекс, инкриминиращи извършването на активна евтаназия и подпомагането на самоубийството. Критичният поглед на автора върху съществуващата правна уредба у нас се концентрира върху съответствието между законова норма и конституционни текстове, както и с установените стандарти в Европейската конвенция за правата на човека и основните свободи.

Разгледани са основополагащи решения на Европейския съд по правата на човека и тяхната проекция върху вътрешното ни право. Цветомир Тодоров поддържа разбирането, че Конституционният съд на Република България, посредством тълкувателната си прерогатива би могъл да аргументира наличието на особено право на достойна смърт, изведено от съществуващите разпоредби на Конституцията. Такова право би могло да бъде обосновано при произнасяне по искане за установяване на противоконституционност на законови норми, забраняващи към този момент пасивната евтаназия у нас.

Глава пета е обзорна и е посветена на паралела между правото на живот и евтаназията като право на достойна смърт. Тук обстойно е обоснована и идеята за т.нар. индивидуалистични права на основата на изясняване същността и съдържанието на правото на живот. Защитено и аргументирано е разбирането за споделения носител на правото на живот – едновременно индивида и обществото. В тази връзка е направен подробен анализ на негативните и позитивните задължения на държавата във връзка с правото на живот и производното от него право на достойна смърт. В рамките на тази част от дисертационния труд, Цветомир Тодоров аргументира тезата си, че правото на достойна смърт може да бъде изведено от правото на личен живот, от достойнството на личността, от личната свобода, от свободата на съвестта, от свободата на мисълта, от забраната за подлагане на мъчение, на жестоко, безчовечно или унижаващо отношение и други конституционни ценности, принципи и лични права. Подходът на автора на дисертационния труд при обосноваването на правото на достойна смърт го определя като производно или вторично право, произтичащо от правото на живот закрепено в чл. 28 от основния закон на страната.

Заклучението на дисертацията съдържа изводи и предложения *de lege ferenda*.

Дисертационният труд доказва по убедителен начин задълбоченото познаване на теоретичния и практикоправен аспект на проблематиката за допускането на евтаназията в Република България. В него и в представените научни публикации са представени и анализирани богати по обем и съдържание теоретични концепции и становища, направени са важни предложения *de lege ferenda*, които определено допринасят за развитието на българската правна наука.

Авторефератът на Цветомир Годоров съдържа прецизно всички необходими елементи, а справката за научните приноси, изготвена от докторанта, изразява точно постигнатото с дисертацията. В дисертационния труд се надблюдават и някои неточности, които не намаляват научната му стойност. Необходима е по-голяма юридическа прецизност при формулиране на извода за непропорционалността на абсолютната забрана на евтаназията, която води до нейната противоконституционност. След прецизиране и развитие на някои от тезите дисертационният труд заслужава да стане обществено достояние като самостоятелна научна публикация. С научната си стойност на цялостно изследване на конституционноправните проблеми на евтаназията в Република България, такава публикация би била полезно четиво не само за изследователи в сферата на конституционното право, но и за хора активно занимаващи се със защита на човешките права.

В заключение, давам положителна оценка на дисертационния труд, като имам предвид, че той съдържа научни резултати, представляващи оригинален принос в правната наука, както и задълбочените теоретични познания на докторанта и способността му за самостоятелни научни изследвания.

Уважаеми членове на Научното жури,

Като имам предвид качествата на дисертационния труд, считам че той притежава безспорни достойнства, демонстрира задълбочен анализ, водещ до теоретични изводи, съдържа важни приносни моменти и предложения de lege ferenda. Поради това с убеждение предлагам на Научното жури да даде образователната и научна степен „Доктор“ на Цветомир Стоянчев Тодоров.

16.07.2017 г.

Изготвил становището:

проф.д-р. Пламен Киров